

РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада Д 11.170.02 в Державній установі «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» з правом прийняття до розгляду та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право; господарсько-процесуальне право» прийняла рішення про присудження наукового ступеня доктора юридичних наук

Курепіній Олені Юріївні

на підставі прилюдного захисту докторської дисертації

«Теоретичні засади стимулюючого правового режиму господарювання» на правах рукопису

за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право»

22 вересня 2026 року, протокол №3.

Курепіна Олена Юріївна, 25 травня 1985 року народження, громадянка України, освіта вища: у 2013 році закінчила Донецький національний університет, отримала повну вищу освіту та здобула кваліфікацію спеціаліста з правознавства.

Наукові ступені і вчені звання:

кандидат юридичних наук з 2020 року,

докторант Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова Національної академії наук України» (м. Київ).

Докторська дисертація виконана у відділі проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова Національної академії наук України» (м. Київ).

Науковий консультант: член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, головний науковий співробітник відділу проблем модернізації господарського права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України» (м. Київ) Устименко В. А.

Дисертацію рекомендовано до захисту 25 червня 2026 р.

Здобувач має **29** наукових публікацій за темою дисертації, а саме: **1** розділ у колективній монографії, **22** наукові статті, з яких **16** – у наукових виданнях,

включених до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, **5** – у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus, **1** – у науковому виданні, включеному до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України, **6** матеріалів та тез конференцій.

Опоненти:

Подцерковний Олег Петрович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, завідувач кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія» МОН України (м. Одеса), надав позитивний відгук із зауваженнями:

1. Науковий інтерес викликає запропонована авторкою концепція стимулюючого правового режиму господарювання як самостійного субінституту спеціального режиму господарювання. Безперечно позитивним аспектом дослідження є прагнення авторки узагальнити значний масив сучасних правових засобів державного стимулювання економічної діяльності, які останніми роками набули, з одного боку, істотного розвитку в Україні а із іншого боку залишаються значною мірою розбалансованими непослідовністю державної економічної політики. Заслугує на підтримку сама спроба виявити спільні закономірності функціонування зазначених правових конструкцій та сформувати їх цілісне теоретичне бачення.

Разом із тим, запропонована авторкою теоретична модель, у якій вона обґрунтувала сукупну природу господарсько-правового стимулювання економіки, наштовхується на низку теоретичних запитань. Насамперед дискусійним видається використання саме категорії «стимулюючий правовий режим господарювання» для позначення досліджуваного явища. У загальній теорії права та господарсько-правовій доктрині правовий режим традиційно розглядається як особливий порядок правового регулювання певної сфери суспільних відносин, що формується шляхом комплексного поєднання різних правових засобів – дозволів, заборон, обов'язків, обмежень, стимулів, гарантій, процедур контролю та відповідальності. Інакше кажучи, правовий режим характеризує цілісний стан правового регулювання, а не окремий напрям чи функцію правового впливу. Натомість у запропонованій концепції критерієм об'єднання різнорідних правових явищ виступає насамперед їх стимулююча спрямованість. Саме на цій підставі до єдиного стимулюючого правового режиму віднесено підтримку інвестиційної та інноваційної діяльності, підтримку окремих галузей економіки, окремих видів господарської діяльності, малого та середнього підприємництва, регіональну державну допомогу та заходи досягнення соціальних і екологічних цілей. Водночас наведені правові конструкції суттєво відрізняються між собою за суб'єктним складом, механізмами реалізації, характером правового статусу учасників, порядком надання підтримки, способами контролю та підставами припинення

відповідних правовідносин. Фактично їх об'єднує спільна мета державної економічної політики – стимулювання певної господарської поведінки. За такого підходу виникає ризик зміщення критерію класифікації із площини юридичної конструкції правового режиму у площину функціонального призначення правового регулювання. Наслідком цього може бути розмивання меж самого поняття правового режиму. Адже стимулюючі елементи тією чи іншою мірою притаманні значній частині сучасного господарського законодавства, є складовою механізму господарсько правового регулювання. Якщо виходити виключно з наявності стимулюючої функції, то практично будь-який механізм державної підтримки суб'єктів господарювання потенційно може бути охарактеризований як окремий стимулюючий правовий режим, що ускладнює його відмежування як від інших спеціальних режимів господарювання, так і від окремих стимулюючих засобів правового регулювання. Наприклад, можна згадати прискорену амортизацію; податкові пільги; державні гарантії; компенсації відсоткових ставок; гранти; програми підтримки МСП; державні закупівлі із преференціями тощо. Навряд чи було б раціонально стверджувати, що кожен із цих механізмів породжує окремий спеціальний режим господарювання. У зв'язку з цим видається, що виявлене авторкою явище більшою мірою характеризує не самостійний правовий режим у його класичному розумінні, а особливий функціональний зріз сучасного господарсько-правового регулювання, точніше - його основного спрямування.

Як видається, методологічно більш збалансованим був би підхід, за якого досліджуване авторкою явище розглядається не як окремий стимулюючий правовий режим господарювання (субінститут спеціального режиму), а як комплекс (система) господарсько-правових засобів стимулювання економічної діяльності, що реалізуються у межах різних спеціальних правових режимів. Такий підхід дозволив би зберегти безперечні наукові здобутки дослідження, пов'язані із систематизацією стимулюючих механізмів господарсько-правового впливу, та водночас уникнути певної методологічної невизначеності щодо природи правового режиму як цілісного правового порядку та усталеного поняття.

2. На окрему увагу заслуговує питання співвідношення державної підтримки та державної допомоги у запропонованій авторкою концепції стимулюючого правового режиму господарювання. У роботі неодноразово зазначені категорії використовуються у тісному взаємозв'язку. Зокрема, у запропонованій класифікації стимулюючих правових режимів поряд із правовими режимами підтримки суб'єктів господарювання виокремлюються правові режими державної допомоги суб'єктам господарювання. Наприклад, на с. 44 серед видів стимулюючого правового режиму господарювання виділяється «5) правовий режим державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів; 6) правовий режим державної допомоги суб'єктам господарювання на досягнення соціальних та екологічних цілей». При цьому на с. 288–290 дисертації обґрунтовується доцільність передбачення

у законодавстві про підтримку окремих галузей економіки положення про те, що така підтримка повинна здійснюватися «лише на підставах та умовах, у формах та спосіб, що визначаються Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими на виконання вимог цього Закону». І питання тут не стільки у тому, що навряд чи нормативне завдання можна вирішити шляхом включення до галузевих законів подібних відсильних положень: якщо відповідні заходи за своїми ознаками становлять державну допомогу, на них, очевидно, і без того поширюється дія Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та механізмів контролю допустимості такої допомоги. Більш принциповим видається питання про можливе зміщення акцентів у розумінні самого господарсько-правового стимулювання. Попри розгорнутий аналіз авторкою заходів стимулювання у широкому аспекті, з аналізу роботи створюється стійке враження поступового зближення, а подекуди й фактичного змішування категорій державної підтримки та державної допомоги. Разом із тим, право державної допомоги історично та функціонально спрямоване насамперед на забезпечення балансу між підтримкою суб'єктів господарювання та захистом економічної конкуренції. Його головним завданням є не стимулювання економічного розвитку як таке, а недопущення такого державного втручання, яке призводить до необґрунтованого спотворення конкурентного середовища. Саме тому право державної допомоги виконує переважно обмежувальну та контрольну функцію. Натомість господарсько-правове стимулювання – і це фактично доводить сама авторка у інших висновках дисертації – має значно ширший контекст. Воно не зводиться виключно до надання окремим суб'єктам господарювання майнових переваг чи фінансових ресурсів. Значна частина стимулюючого впливу реалізується через організаційно-господарські, регуляторні та інституційні механізми формування сприятливого господарського середовища. До таких заходів належать дерегуляція, спрощення дозвільних процедур, розвиток інфраструктури, створення індустріальних та технологічних парків, удосконалення технічного регулювання, забезпечення доступу до земельних ресурсів, підтримка наукових досліджень та інші інструменти сучасної промислової політики. Право державної допомоги покликане насамперед визначати межі допустимого стимулювання з погляду захисту конкуренції, тоді як господарсько-правове стимулювання спрямоване на забезпечення структурної модернізації економіки, підтримку інноваційного розвитку, підвищення інвестиційної активності та досягнення інших цілей господарської політики держави. У зв'язку з цим зазначені правові явища, хоча і перебувають у тісному взаємозв'язку, проте потребують чіткого відмежування. Не випадково, сучасна практика державного управління, у тому числі в державах-членах Європейського Союзу, поступово стає гнучким інструментом мистецтва управління, значною мірою орієнтованою саме на використання так званих горизонтальних інструментів розвитку економіки, які дозволяють досягати стимулюючого ефекту без

надання селективних переваг окремим суб'єктам господарювання та без необхідності постійного звернення до механізмів державної допомоги, що порушуватимуть, у тому числі, міжнародні зобов'язання (європейське право). Хотілося б уникнути при конструюванні наукової моделі господарсько-правового стимулювання ризику того, що надмірна прив'язка стимулюючого правового режиму господарювання до конструкції державної допомоги призведе до невиннованого звуження змісту господарсько-правового стимулювання та фактичного підпорядкування його завдань цілям конкурентного права. У такому разі стимулюючий правовий режим господарювання може втратити самостійне регулятивне значення та перетворитися переважно на механізм реалізації вимог законодавства про державну допомогу, тоді як його функціональне призначення є значно ширшим.

3. Певним чином недоопрацьованим виглядає висновок дисертантки про застосування механізмів публічних інвестицій до господарської діяльності підприємств державного сектору економіки (с. 44). У запропонованому авторкою підході відбувається певне змішування двох різних явищ: а) публічних інвестицій як форми реалізації державою своїх владно-управлінських функцій; б) інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки. У сучасних підходах до корпоративного управління державними підприємствами, які закріплені в документах ОЕСР, вихідною є теза про необхідність чіткого розмежування ролі держави як власника та ролі держави як регулятора¹. Держава повинна діяти як активний та професійний власник, визначати цілі діяльності підприємства, формувати політику власності та здійснювати контроль через корпоративні механізми, але при цьому утримуватися від втручання в оперативне управління та господарські рішення підприємства. У цьому контексті запропоноване авторкою поширення режиму публічних інвестицій на капітальні інвестиції підприємств та господарських товариств державного сектору економіки, в тому числі тих, які здійснюються за рахунок їх власних коштів, вводить у певну суперечність із господарською самостійністю державних підприємств. Адже після отримання прибутку підприємством такі кошти не набувають значення бюджетних у правовому значенні. Вони входять до складу майна юридичної особи, яка діє як самостійний учасник господарського обороту. Рішення про їх інвестування приймають органи відповідної юридичної особи, а не суб'єкти владних повноважень – державні органи. Відповідно, виникає сумнів, чи достатньо самого факту державної участі у капіталі товариства для автоматичного надання публічного характеру всім його інвестиційним рішенням. Інакше кажучи, якщо прийняти запропоновану логіку, то публічною інвестицією стає будь-яке придбання основних фондів державним товариством, як от закупівля рухомого складу Укрзалізницею, модернізація виробничих потужностей підприємства оборонної промисловості, придбання нового обладнання енергетичною компанією, будівництво споруд. Однак у цих

випадках держава реалізує свої інтереси не через бюджетний механізм і не через механізм публічного управління, а через належні їй корпоративні права та права засновника. Йдеться про потребу в належному здійсненні державою функцій власника, визначенні очікуваних результатів діяльності підприємства, контролі за ефективністю використання активів та роботі наглядових рад, а не про підпорядкування інвестиційних рішень державних компаній бюджетним процедурам. Це може призвести до фактичного ототожнення державної власності з публічною владою всупереч господарській компетенції підприємств. Проте навіть у Радянському Союзі зрозуміли безперспективність такого контролю. Навіть радянське підприємство після реформ 1965 року мало певний простір господарської самостійності через фонди розвитку виробництва, фонди матеріального заохочення тощо. Тобто прибуток підприємства, хоча й був обмеженим, але не перетворювався автоматично на бюджетні кошти. У сучасній же конструкції, якщо будь-які власні кошти державного товариства починають розглядатися як публічні інвестиції у бюджетно-правовому розумінні, рівень централізації управління може фактично означати відмову від ринкового характеру діяльності державних підприємств. Але сучасна концепція державного підприємництва виходить саме з протилежного підходу. Вона визнає, що підприємство державного сектору може переслідувати публічні цілі, однак реалізуються вони через механізми корпоративного управління та підвищення вимог до менеджменту підприємств, а не через безпосередній вплив суб'єктів владних повноважень на господарську діяльність підприємств. Тому дискусійною видається не лише сама вихідна презумпція, що будь-які інвестиції суб'єкта господарювання повинні набувати статусу публічних лише тому, що держава є власником його майна або корпоративних прав. Але й звуження компетенції державних підприємств, які формально залишаються власниками майна за ЦК, але можуть виявитися безправними за Бюджетним кодексом.

4. Дискусійною видається пропозиція щодо поширення законодавства про публічні закупівлі на концесійні відносини та відносини у сфері публічно приватного партнерства як одного з напрямів наближення національного законодавства до положень Директиви 2014/23/ЄС (с. 248). Як видається, наведена у роботі аргументація на с. 241-248 не повною мірою підтверджує саме такий висновок. Так, авторка цілком слушно звертає увагу на необхідність подальшої імплементації положень Директиви 2014/23/ЄС, а також на те, що концесійні відносини разом із публічними закупівлями охоплюються відповідними зобов'язаннями України у межах євроінтеграційного процесу. Разом із тим, із наведених аргументів радше випливає необхідність забезпечення узгодженості принципів правового регулювання відповідних інститутів, ніж поширення законодавства про публічні закупівлі на концесійні відносини як такі. Більше того, значна частина проведеного у роботі аналізу фактично підводить до самостійної правової природи концесії. Авторка детально характеризує значення операційного ризику, особливий механізм

окупності інвестицій та критерії відмежування концесійного договору від державного контракту. Саме ці особливості й стали підставою для формування в праві Європейського Союзу окремого регулювання концесійних відносин шляхом прийняття Директиви 2014/23/ЄС, а не включення відповідних положень до загального законодавства про публічні закупівлі. У зв'язку з цим не до кінця зрозуміло, яке саме нормативне завдання вирішуватиметься шляхом поширення законодавства про публічні закупівлі на концесійні відносини. Забезпечення прозорості процедур, конкурентного відбору, недискримінації учасників та належного контролю за використанням публічних ресурсів цілком може досягатися в межах спеціального правового регулювання концесій без втрати його автономності. Більше того, запропонований підхід певною мірою створює враження спроби вирішити наявні проблеми зловживань та недоліків державного управління у сфері концесій шляхом подальшого обмеження управлінської дискреції та свободи договору. Втім, економіко-правове призначення концесії полягає саме у можливості формування індивідуалізованих моделей співробітництва між публічним та приватним партнерами, врахування особливостей конкретного об'єкта, території, галузі, структури фінансування, механізмів розподілу ризиків та повернення інвестицій. Надмірне нормування таких відносин суттєво зменшує управлінську гнучкість, яка становить одну з ключових переваг концесійної форми господарювання. Тому вдосконалення системи державного управління у сфері концесій навряд чи може зводитися до посилення процедурної регламентації. Не менш важливим є забезпечення належної якості управлінських рішень, професійності суб'єктів публічного адміністрування та ефективності механізмів контролю. В іншому випадку існує ризик, що усунення окремих управлінських недоліків буде досягнуто ціною втрати тих переваг, заради яких інститут концесії взагалі існує.

5. Робота не позбавлена окремих неточностей та слабо аргументованих місць. Зокрема, не повною мірою переконливим видається наведений у роботі приклад щодо можливості створення регулюванням цін і тарифів економічних переваг для окремого суб'єкта господарювання (с. 201). Вбачається, що тарифно-цінове регулювання за своєю природою є нормативним засобом впливу та за своїм призначенням поширюється на невизначене коло учасників відповідного ринку. Тому в такому випадку доцільніше вести мову про стимулювання певної категорії суб'єктів господарювання або окремого виду діяльності, а не конкретного суб'єкта господарювання. У протилежному випадку потребує додаткового пояснення співвідношення загального нормативного регулювання та індивідуалізованих заходів підтримки, які мають іншу правову природу і навряд чи можуть вважатися засобом спеціального режиму господарювання. Певну недоведеність можна помітити у висновках дисертації щодо значення механізмів державної регуляторної політики саме для стимулювання господарської діяльності. Більшість із наведених проблем (дотримання регуляторних процедур, якості регуляторних актів, особливості

юридичної техніки, питання винятків зі сфери дії регуляторного законодавства) має загальносистемний характер та однаковою мірою впливає як на стимулюючі, так і на обмежувальні засоби правового регулювання.

Коваль Ірина Федорівна, доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця) надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Авторка наводить «систематику принципів права, які створюють основу для системного функціонування стимулюючого правового режиму господарювання: 1) міжнародні принципи права; 2) загальні принципи права; 3) міжгалузеві принципи права; 4) галузеві принципи права» (с. 85-87 дисертації). З цього приводу слід зауважити, що використання терміну «міжнародні принципи права» видається не коректним в контексті як наведеної класифікації, так і його змісту. Загальні, міжгалузеві, галузеві принципи права мають як міжнародний, так і національний вимір та є загальновідомими засадничими ідеями, на основі яких формується система права. Застосування поняття «міжнародні принципи права» у цій класифікації видається недоречним, оскільки не зрозуміло, на основі якого критерію це здійснюється. Крім того, може складатись враження, що існує сформоване поняття міжнародних принципів права, що є доволі спірним. Конкретного, вичерпного змістовного наповнення це поняття не має. Існують загальні принципи як джерела міжнародного права, основні принципи міжнародного права та принципи окремих галузей. Відтак використання терміну «міжнародні принципи права» є методологічно та доктринально не коректним. Той зміст, який вкладає авторка у це поняття, наводячи норми, що регулюються діяльність СОТ, не представляє собою принципи у розумінні універсальних засадничих ідей. У цьому випадку мова йде про регулятивні правила, норми, а не принципи. Відтак ця позиція потребує суттєвого коригування або додаткових обґрунтувань.

2. Потребує додаткового обґрунтування запропонована в роботі класифікація правових засобів горизонтального типу у системі засобів стимулюючого правового режиму господарювання. Зокрема, дискусійним видається їх поділ за ступенем інтенсивності стимулюючого впливу на: 1) засоби державної підтримки компенсаторного характеру та 2) засоби сприяння активізації інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів господарювання із використанням форм державної допомоги, реалізація яких відбувається на договірних засадах (с. 41, с. 217-218). Представляється, що запропонований поділ не повною мірою відповідає заявленому критерію класифікації. Поняття «ступінь інтенсивності стимулюючого впливу» передбачає диференціацію правових засобів залежно від сили, обсягу або міри їх стимулюючого впливу на поведінку суб'єкта господарювання. Натомість у виділених авторкою групах фактично використано різні характеристики відповідних заходів: у першому випадку – їх функціональне призначення (компенсація певних витрат), у другому – цільову спрямованість (активізація інвестиційно-інноваційної

діяльності) у поєднанні з особливою правовою формою їх реалізації – державною допомогою. При цьому сама авторка до другої групи відносить різні передбачені прямо законодавством форми державної допомоги, зокрема: гранти, гарантії, кредити на пільгових умовах, надання товарів чи послуг за цінами нижче ринкових тощо (с. 218 дисертації).

У зв'язку з цим потребує додаткового пояснення, за якими саме юридично значущими показниками визначається ступінь інтенсивності стимулюючого впливу названих правових засобів та чому компенсаторний характер державної підтримки, з одного боку, і використання форм державної допомоги для активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, з іншого, розглядаються як різні ступені такого впливу.

Не цілком переконливою видається і класифікація правових засобів горизонтального типу за порядком та умовами їх надання, у межах якої авторка виділяє засоби активного типу, що передбачають прямі витрати державних та/або місцевих ресурсів, та засоби пасивного типу, що передбачають факультативні способи стимулювання суб'єктів господарювання (с. 41, с. 217 дисертації). Такий поділ також потребує уточнення критерію розмежування, оскільки «пряме витрачання державних та/або місцевих ресурсів» характеризує передусім механізм бюджетного ресурсного забезпечення відповідного заходу, тоді як «факультативність» - іншу його властивість, пов'язану з характером застосування способу стимулювання. Відтак зазначені ознаки не є однопорядковими та самі по собі не забезпечують чіткого взаємовиключного розмежування активного і пасивного типів правових засобів.

У зв'язку з цим доцільно додатково обґрунтувати критерії, покладені в основу запропонованої класифікації правових засобів горизонтального типу, а також відповідність виділених груп змісту заявлених класифікаційних ознак.

3. Потребує додаткового обґрунтування запропонована авторкою конструкція стимулюючого правового режиму господарювання як субінституту у межах спеціального режиму господарювання (с. 79-80), а також співвідношення категорій «спеціальний режим господарювання», «стимулюючий правовий режим господарювання».

По-перше, запропоноване визначення стимулюючого правового режиму господарювання (с. 130 дисертації) та надзвичайно широке коло норм, віднесених до «правового ядра» субінституту стимулюючого правового режиму господарювання (с. 131 дисертації), не дають змоги достатньо чітко окреслити межі такого режиму та визначити критерії його відмежування від загального механізму правового регулювання господарської діяльності.

Визнаючи стимулюючий правовий режим господарювання субінститутом спеціального режиму господарювання, авторка водночас відносить до форм його об'єктивації різноманітні за своєю правовою природою явища: публічно-приватне партнерство, концесію, індустріальний парк, режим Дія Сіті, а також окремі напрями державної підтримки та категорії державної допомоги, зокрема регіональну державну допомогу та державну допомогу, спрямовану на

досягнення соціальних і екологічних цілей. У зв'язку з цим недостатньо визначеним залишається критерій, за яким певний правовий механізм, форма державної підтримки чи сукупність правових норм набувають ознак окремого правового режиму, а також співвідношення таких режимів із державною допомогою, яку сама авторка відносить до елементів «правового ядра» стимулюючого правового режиму господарювання.

По-друге, досліджуючи співвідношення поняття стимулюючого правового режиму господарювання із спеціальним режимом господарювання дисертантка, на противагу більшості науковців, які розглядають заохочувальний правовий режим як *вид чи групу спеціального правового режиму*, неодноразово по тексту роботи позначає стимулюючий правовий режим як «*складову частину спеціального режиму господарювання*» (с. 60, с. 68 дисертації).

Не зрозуміло чим зумовлений такий погляд, адже категорія «частина» входить до структури цілого і разом з іншими елементами утворює ціле, при чому ціле передбачає наявність всіх частин одночасно, інакше якості цілого втрачаються. Для відносин спеціального правового режиму це не є обов'язковим, він може існувати лише у вигляді одного з його видів, поєднувати декілька тощо.

4. Особливої уваги потребує й кваліфікація окремих категорій державної допомоги як самостійних правових режимів. Так, у дисертації регіональна, екологічна та інші види допомоги в одних випадках характеризуються як «категорії державної допомоги» (с. 99-100 дисертації), тоді як надалі авторка оперує конструкціями «правовий режим державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів» та «правовий режим державної допомоги суб'єктам господарювання на досягнення соціальних та екологічних цілей» (с. 303–305 дисертації). Така зміна рівня правової категоризації потребує додаткового теоретичного обґрунтування, оскільки залишається незрозумілим, які саме додаткові юридичні ознаки зумовлюють трансформацію окремої категорії державної допомоги у самостійний правовий режим та яким чином останній співвідноситься зі стимулюючим правовим режимом господарювання як категорією вищого рівня узагальнення.

5. Потребує додаткового обґрунтування включення інституту державної допомоги суб'єктам господарювання в цілому до «правового ядра» стимулюючого правового режиму господарювання (с. 39 дисертації). Такий підхід не повною мірою враховує дуалістичну функціональну спрямованість правового регулювання державної допомоги. З одного боку, конкретні заходи державної допомоги дійсно можуть мати стимулюючий ефект та сприяти бажаній економічній поведінці суб'єктів господарювання. З іншого боку, законодавство про державну допомогу ґрунтується на принципі її недопустимості для конкуренції, якщо інше не встановлено законом, і охоплює значний масив норм обмежувально-контрольного характеру – щодо моніторингу, оцінки допустимості допомоги для конкуренції, припинення незаконної допомоги та її повернення.

При цьому сама дисертантка визнає, що застосування економічних стимулів за рахунок державних та/або місцевих ресурсів має оцінюватися через призму їх допустимості для економічної конкуренції, а отже, фактично виходить із поєднання в інституті державної допомоги стимулюючого та обмежувально-контрольного начал. У зв'язку з цим потребує уточнення, чи включає авторка до «правового ядра» стимулюючого правового режиму весь інститут державної допомоги як комплексне нормативне утворення, чи лише ті його норми та правові засоби, що безпосередньо забезпечують стимулюючий вплив на господарську діяльність.

6. У процесі дослідження стимулюючого правового режиму авторка цілком обґрунтовано говорить про вплив воєнного стану на ці процеси. Проте звернення до цієї проблематики відбувається переважно через формально-юридичний аналіз чинних законодавчих актів на предмет їх відповідності Угоді про асоціацію, актам ЄС, зокрема в розрізі підтримки регіонів. Натомість специфіка національного господарювання в умовах війни вимагає більш поглибленого аналізу і практики запровадження стимулюючих правових засобів. Доцільно знайти відповіді на питання: яка ефективність передбачених чинним законодавством стимулюючих правових засобів в умовах війни і повоєнного відновлення? чи достатньо цих засобів для відновлення національної економіки? які особливості національного досвіду слід враховувати під час законодавчого конструювання засад стимулюючого правового режиму?

Поєдинок Валерія Вікторівна, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри економічного права та економічного судочинства Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ) надала позитивний відгук із зауваженнями:

1. У дисертації значна увага приділяється питанням відповідності законодавства України щодо стимулюючих режимів господарювання до асquis ЄС. Однак така відповідність досліджується переважно на рівні окремих категорій державної допомоги та окремих регуляторних вимог – зокрема, регіональної, екологічної допомоги, допомоги суб'єктам малого та середнього підприємництва тощо. Водночас, на мою думку, бракує системного аналізу права державної допомоги ЄС як цілісного правового інституту.

Дисертація містить підрозділ 1.3, присвячений праву ЄС та його впливу на формування засад стимулюючого правового режиму господарювання, але логіка дослідження рухається переважно від окремих українських правових конструкцій до відповідних актів і норм ЄС, а не навпаки – від системи асquis ЄС щодо державної допомоги до оцінки українського законодавства.

Видається, що перед тим, як встановлювати відповідність окремих аспектів українського законодавства асquis ЄС, спочатку слід визначити, якою є *модель* правового регулювання державної допомоги в ЄС і які фундаментальні

принципи лежать в її основі. І саме цю модель варто було б описати у підрозділі 1.3., зокрема, розкрити:

- загальну конструкцію заборони державної допомоги, встановленої ст. 107(1) ДФЄС, та її співвідношення з винятками, передбаченими частинами 2 і 3 цієї статті;
 - систему кваліфікуючих ознак державної допомоги та взаємозв'язок таких елементів, як використання державних ресурсів, надання економічної переваги, селективність заходу, його вплив на конкуренцію та торгівлю між державами-членами;
 - принципову відмінність між встановленням факту наявності державної допомоги у значенні ст. 107(1) ДФЄС та наступною оцінкою її сумісності з внутрішнім ринком відповідно до ст. 107(2), (3) ДФЄС;
 - системний характер критеріїв оцінки сумісності державної допомоги – необхідності державного втручання, пропорційності, стимулюючого ефекту, прозорості та недопущення надмірного викривлення конкуренції, а також їх взаємозв'язок у межах оцінки Комісією відповідного заходу;
 - функціональне та юридичне значення основних інструментів застосування правил державної допомоги – GBER, керівних принципів (guidelines), правових рамок (frameworks) та інших актів Комісії – і їх співвідношення з безпосередньо застосовними положеннями ДФЄС;
 - співвідношення загальних правил державної допомоги з особливими правилами щодо окремих категорій допомоги, зокрема горизонтальної, секторальної та регіональної допомоги;
- засади *ex ante* контролю за ст. 108 ДФЄС і процедури повідомлення;

Саме такого «каркасу» права державної допомоги ЄС у дисертації, на мою думку, не вистачає. Дисертантка робить досить конкретні висновки про неповне або суперечливе відтворення українським законодавством правил ЄС щодо окремих категорій допомоги. Але критерії, за якими визначається «повнота» чи «неповнота» відповідності, мали б бути сформульовані системно. Інакше порівняння набуває дещо фрагментарного характеру: одна українська норма порівнюється з певним положенням GBER, інша – з деяким пунктом керівних принципів тощо.

Визнаючи глибоку обізнаність авторки у праві державної допомоги ЄС та правильність конкретних висновків, вважаю, що системне дослідження загальних засад і принципів права державної допомоги ЄС прикрасило б роботу, дало б можливість не лише виявити окремі розбіжності між законодавством України та *acquis* ЄС, а й визначити їхню концептуальну природу та сформулювати загальні напрями подальшого наближення українського законодавства.

2. Дисертантка визначає стимулюючий режим господарювання як субінститут у межах інституту спеціального режиму господарювання і говорить про його комплексний характер. При цьому з роботи випливає велика різноманітність стимулюючих режимів господарювання за законодавством

України. Водночас очевидно, що існують ситуації, коли суб'єктам господарювання надаються певні стимули, однак говорити про стимулюючий режим господарювання немає підстав (наприклад, встановлення «зеленого тарифу» або кредитування за програмою 5-7-9). У господарсько-правовій літературі так само наголошують, що наявність лише пільг не дозволяє кваліфікувати стан правового регулювання певних відносин через категорію спеціального правового режиму (Крупа Л. До питання про юридичний зміст поняття «спеціальний правовий режим». *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 2. С. 13).

Відтак хотілося б почути точку зору авторки з приводу того, які необхідні та достатні юридичні ознаки дозволяють відмежувати стимулюючий режим господарювання від простого надання певних стимулів?

3. Дотичне до попереднього зауваження стосується арсеналу правових засобів, які можуть застосовуватися в рамках стимулюючого режиму господарювання. У дисертації ці засоби класифіковано на засоби вертикального типу та горизонтального типу; при цьому у системі засобів вертикального типу виділено: 1) інституціональні засоби; 2) організаційно-правові та економіко-правові засоби, а) які мають за мету впровадження різних форм спрощення організації та здійснення господарської діяльності, б) які сприяють досягненню стратегічних цілей державної економічної, соціальної, екологічної тощо політики (с.199).

Така класифікація викликає ряд запитань:

- чому гарантії стабільності законодавства та інші гарантії захисту інвестицій названо інституціональними гарантіями? Вибір цього терміна ніяк не пояснено;
- з чим пов'язана відмова від відносно усталених термінів «прямі/фінансові» та «непрямі/фіскальні» [стимули]? Очевидно, в авторській класифікації і ті, і інші є економіко-правовими засобами, оскільки передбачають перерозподіл ресурсів між державою і суб'єктом господарювання, однак принцип їх дії є цілком різним;
- засоби, «які мають за мету впровадження різних форм спрощення організації та здійснення господарської діяльності», простіше було б назвати регуляторними стимулами, як це і робиться в літературі;
- до засобів, «які сприяють досягненню стратегічних цілей державної економічної, соціальної, екологічної тощо політики», віднесено засоби державного регулювання господарської діяльності, які закріплювалися ст. 12 ГК України. Разом з тим, по-перше, більшість засобів, встановлюваних ст. 12 ГК України, не є стимулами, відтак не є визначальними для явища стимулюючого режиму господарювання. По-друге, стимули далеко не завжди слугують досягненню саме стратегічних цілей (наприклад, державна допомога суб'єкту господарювання (галузі, регіону тощо), який опинився у кризовому стані, не є реалізацією стратегічних цілей).

Також хотілося б дізнатися, чи є у авторки міркування стосовно ієрархії різних видів засобів, їхньої відносної ефективності/неефективності,

бажаності/небажаності – загалом, щодо місця в механізмі стимулюючого режиму господарювання? Так, наприклад, у господарсько-правовій літературі висловлено думку, що непряма державна підтримка (як-от податкові пільги) підтримує конкуренцію на ринку, а, на противагу цьому, пряма підтримка здебільшого справляє негативний вплив на конкуренцію, зменшує ініціативність суб'єктів господарювання (Лічак Д.В. Господарсько-правове забезпечення непрямої державної підтримки суб'єктів господарювання: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2011. С.7–8). З іншого боку, дійсний вплив пільг на активність бізнесу та доходи бюджету також є дуже контроверсійним питанням. Тож чи не слід визнати, що в сучасній концепції стимулюючого режиму господарювання основний акцент повинен робитися не на пільгах, а на зменшенні регуляторного тягара, доступних в межах режиму послугах та зручностях? Або ж на засобах горизонтального типу?

4. У дисертації висвітлено значну кількість конкретних стимулюючих режимів господарювання: правовий режим публічно-приватного партнерства; правовий режим концесії; правовий режим інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні; правовий режим індустріального парку; правовий режим наукового парку; правовий режим інноваційної діяльності технологічних парків; правовий режим господарювання, запроваджений у спеціальних (вільних) економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку; правовий режим Дія Сіті; правовий режим Дефенс Сіті; спеціальний режим економічної підтримки ветеранського підприємництва (підрозділ 4.1).

При цьому перераховані правові режими є різними з точки зору реальної ролі в економіці України та перспектив подальшого існування, тож їхнє дослідження мало б отримати різні акценти. Так, правові режими публічно-приватного партнерства та концесії спираються на нове законодавство України та законодавство ЄС; потреба у цих режимах не викликає сумнівів, тож їх доречно обговорювати лише в плані подальшого удосконалення окремих аспектів, що і зроблено в роботі. Тимчасом, правовий режим інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні поки що засвідчує цілковиту неефективність, наражається на гостру критику фахової спільноти, тож щодо цього режиму варто було б поставити питання про доцільність його збереження загалом. Те саме стосується правового режиму індустріального парку. У роботі предметно досліджено проблематику фінансування будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури за рахунок державних та/або місцевих ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційного проєкту із значними інвестиціями або для створення та функціонування індустріальних парків, з точки зору відповідності *acquis* ЄС. Втім, це автономне питання, оскільки відповідне будівництво може і не бути пов'язаним з будь-якими спеціальними режимами. Відтак питання про доцільність збереження власне цих режимів зберігається.

Правовий режим інноваційної діяльності технологічних парків та правовий режим СЕЗ та ТПР є на сьогодні швидше історією, тож, знову ж таки,

слід ставити питання про доцільність збереження відповідних конструкцій у законодавстві України на майбутнє (або про необхідність їх трансформації). І навпаки, правовий режим Дія Сіті є новим і резонансним режимом; йому слід було б приділити більше уваги, зокрема, з огляду на те, що його відповідність *acquis* ЄС викликає сумніви.

На докторську дисертацію надійшли відгуки:

1. Відгук професора кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, **Євгена БІЛОУСОВА** (м. Харків).

Зауваження: **1.** На с. 10 реферату, с. 172-175 дисертаційного дослідження при визначенні підстав, форм та порядку припинення стимулюючого правового режиму господарювання авторкою виділено, зокрема, завершення строку його дії, досягнення мети впровадження та скасування режиму. Водночас запропонований перелік підстав не повною мірою дозволяє відмежувати припинення режиму як цілісного правового явища від припинення застосування окремого правового засобу стимулюючого характеру щодо конкретного суб'єкта господарювання. Зокрема, залишається дискусійним питання щодо правових наслідків ситуації, коли мета застосування окремого стимулюючого засобу досягнута, але загальна мета функціонування відповідного режиму ще не реалізована. Додаткове розмежування зазначених випадків дозволило б чіткіше визначити співвідношення припинення режиму в цілому та припинення окремих його складових.

2. На с. 13 реферату, с. 276-286 дисертації значну увагу приділено вдосконаленню правового регулювання публічних інвестицій. Зокрема, запропоновано враховувати у визначенні поняття «публічні інвестиції» ознаки, притаманні інвестиціям як правовій категорії, поширити відповідний правовий режим на капітальні інвестиції, які здійснюються за рахунок власних коштів державних унітарних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі (крім банків), комунальних унітарних підприємств, установ, організацій та врегулювати питання співвідношення положень Бюджетного кодексу України і спеціального законодавства про інвестиційну діяльність. Водночас у рефераті не зовсім чітко простежується, яким саме чином запропоновані авторкою зміни у частині публічних інвестицій узгоджуватимуться з особливостями механізму стимулюючого правового режиму господарювання. На нашу думку, додаткове розкриття функціонального зв'язку між запропонованою моделлю публічних інвестицій та системою стимулюючих правових засобів посилило б аргументацію відповідного положення наукової новизни.

2. Відгук голови Адвокатського об'єднання «Юридична компанія «Бі ен Сі», доктора юридичних наук, доцента **Олександра ГАРАГОНІЧА**.

Зауваження: 1. На с. 6–7 реферату, 137-139, 199-205, 217-218 дисертації запропоновано диференціювати правові засоби стимулювання економіки на вертикальні та горизонтальні за критеріями ступеня правового впливу на суб'єкта господарювання та характеру організації правових зв'язків. Водночас окремі засоби, наведені авторкою як приклади, за своїми юридичними характеристиками можуть містити одночасно елементи публічно-владного та договірної впливу. Особливо це стосується механізмів державної допомоги, публічно-приватного партнерства, концесії та окремих інвестиційних інструментів. У зв'язку з цим дискусійним залишається питання щодо можливості віднесення комплексних правових механізмів виключно до одного із запропонованих типів.

2. На с. 7 реферату, с. 139-144 дисертації авторкою обґрунтовано положення про те, що нормативно-правовий акт є підставою впровадження правових засобів вертикального типу, тоді як акти індивідуальної дії пропонується розглядати як юридичні факти або елементи фактичних складів, що забезпечують реалізацію відповідного нормативного акта. Такий підхід становить безумовний науковий інтерес, однак видається дискусійним питання щодо повного виключення актів індивідуальної дії із системи підстав впровадження стимулюючого правового режиму господарювання. Адже в окремих механізмах державної підтримки саме індивідуальне рішення уповноваженого суб'єкта може безпосередньо визначати конкретного отримувача відповідного правового засобу, його обсяг та умови реалізації. У зв'язку з цим доцільним було б додатково розмежувати нормативну підставу встановлення стимулюючого правового засобу та індивідуально-правову підставу його безпосереднього застосування до конкретного суб'єкта господарювання.

3. Відгук керівника відділу з питань цивільних і господарських відносин та підприємництва Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, доктора юридичних наук, доцента **Олени ГОНЧАРЕНКО** (м. Київ)

Зауваження: 1. На с. 5–6 реферату, с. 80 дисертації стимулюючий правовий режим господарювання визначено як субінститут у межах інституту спеціального режиму господарювання, а його «правове ядро» запропоновано пов'язувати із широким колом господарсько-правових норм, що регулюють підприємництво, конкуренцію, державну допомогу, господарські договори, публічні закупівлі, публічно-приватне партнерство, інвестиційну, інноваційну та зовнішньоекономічну діяльність тощо. Водночас залишається дискусійним питання щодо критеріїв відмежування такого субінституту від інших складових інституту спеціального режиму господарювання. Зокрема, потребує додаткового пояснення, чи є визначальним для віднесення певного правового регулювання до стимулюючого режиму його цільове спрямування на стимулювання економічної активності, сукупність застосовуваних правових

засобів, особливості суб'єктного складу чи одночасне поєднання зазначених критеріїв. Додаткове розмежування цих ознак сприяло б більш чіткому визначенню місця запропонованого субінституту в системі господарського права.

2. На с. 6–8 реферату, с. 137-139, 196-225 дисертації запропоновано класифікувати правові засоби стимулюючого характеру на вертикальні та горизонтальні, при цьому зазначається, що критеріями поділу виступають ступінь правового впливу на суб'єкта господарювання та характер організації правових зв'язків. Разом з тим окремі наведені авторкою приклади засобів можуть мати ознаки одночасно декількох класифікаційних груп залежно від конкретного способу їх нормативного закріплення та механізму реалізації. Наприклад, окремі форми державної підтримки можуть передбачати як владно-організаційний елемент, так і договірну основу їх реалізації. У зв'язку з цим було б доцільно більш чітко визначити, чи є запропонований поділ взаємовиключним, чи допускає віднесення одного й того самого правового засобу до різних груп залежно від конкретної моделі його застосування. Відповідне уточнення посилює методологічну завершеність запропонованої класифікації.

3. Значний інтерес становлять положення реферату щодо адаптації національного законодавства до права ЄС у сфері державної допомоги, зокрема у частині регіональної державної допомоги. На с. 24–25 реферату, с. 169-170 дисертації наведено аргументи щодо недостатньої узгодженості національних підходів із положеннями права ЄС та запропоновано відповідні зміни до Закону України «Про засади державної регіональної політики». Водночас дискусійним залишається питання практичного механізму реалізації запропонованих змін: яким саме чином запропонована класифікація територій та визначення ступеня інтенсивності регіональної державної допомоги мають бути інтегровані у вже існуючі процедури оцінювання допустимості державної допомоги та прийняття відповідних рішень. Вбачається, що додаткове розкриття цього аспекту дозволило б більш повно продемонструвати практичну цінність запропонованих положень та їх значення для повоєнного відновлення територій України.

4. Відгук завідувача кафедри господарського та адміністративного права Донецького національного університету імені Василя Стуса доктора юридичних наук, професора **Ліни ДОРОШЕНКО**.

Зауваження: 1. Визначаючи стимулюючий правовий режим господарювання як субінститут у межах інституту спеціального режиму господарювання та характеризуючи його структурні елементи (с. 5 реферату дисертації, с. 80 дисертації), авторка розмежовує «правове ядро» субінституту і правові норми суміжних галузей права. Водночас у рефераті недостатньо чітко розкрито критерії, за якими визначається межа між власне «правовим ядром» стимулюючого правового режиму господарювання та нормами суміжних

галузей права, які, за позицією авторки, також забезпечують досягнення мети відповідного правового регулювання. Більш детальне висвітлення цього питання дозволило б повніше розкрити правову природу запропонованої конструкції.

2. Авторкою запропоновано диференціювати правові засоби стимулюючого характеру на вертикальні та горизонтальні, при цьому для горизонтальних засобів особливе значення надається господарському договору та принципу диспозитивності (с. 6-7 реферату дисертації, с. 137-139 дисертації). Водночас дискусійним видається питання щодо співвідношення такого договірної механізму стимулювання з імперативними вимогами законодавства та межами договірної свободи суб'єктів господарювання, особливо у випадках використання державних та/або місцевих ресурсів. Доцільним було б більш детально акцентувати увагу на критеріях, які дозволяють визначити допустимі межі договірної розсуду при реалізації горизонтальних правових засобів стимулюючого характеру.

5. Відгук директора Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника **Володимира КОРОЛЯ** (м. Київ)

Зауваження: 1. На с. 5 реферату, с. 80, 131, 317 дисертації авторкою при визначенні структури стимулюючого правового режиму господарювання віднесено до його «правового ядра», зокрема, норми, що визначають засади економічної конкуренції, у тому числі державної допомоги суб'єктам господарювання. Водночас, зважаючи на те, що одним із ключових завдань стимулюючого правового режиму є створення сприятливих умов для розвитку окремих суб'єктів господарювання або напрямів економічної діяльності, дискусійним залишається питання щодо забезпечення належного балансу між стимулюючим впливом держави та необхідністю збереження конкурентного середовища. У рефераті недостатньо розкрито, яким чином запропонована авторкою модель стимулюючого правового режиму має запобігати виникненню необґрунтованих конкурентних переваг для окремих суб'єктів господарювання внаслідок отримання ними державної допомоги чи інших форм підтримки.

2. На с. 5 реферату, с. 62, 130, 317 дисертації авторкою запропоновано визначення стимулюючого правового режиму господарювання як системи правових норм, спрямованих на регулювання господарських відносин із використанням комплексу правових засобів стимулюючого характеру, а також обґрунтовано його місце як субінституту в межах інституту спеціального режиму господарювання. При цьому на с. 6–9 реферату, с. 137-139, 199-205, 217-218 дисертації наведено значний перелік вертикальних і горизонтальних правових засобів стимулюючого характеру, серед яких державні гарантії, спрощення процедур ведення господарської діяльності, державна допомога, інвестиційні механізми, господарські договори та спеціальні правові статуси. У

зв'язку з цим дискусійним є питання щодо чіткого розмежування запропонованого стимулюючого правового режиму господарювання та загального правового режиму здійснення господарської діяльності. Вважаємо, що більш детальне визначення критеріїв, за якими сукупність відповідних правових засобів набуває ознак саме стимулюючого правового режиму, посилює б теоретичну обґрунтованість запропонованої конструкції.

6. Відгук професора кафедри фінансового та податкового права Навчально-наукового інституту права Державного податкового університету, доктора юридичних наук, професора **Наталії НИКИТЧЕНКО** (м. Ірпінь).

Зауваження: **1.** На с. 6 реферату, с. 71, 131 дисертації авторка обґрунтовує, що сфера дії стимулюючого правового режиму господарювання як складової спеціального режиму господарювання поширюється саме на суб'єктів господарювання, на відміну від підходів, відповідно до яких предметною областю спеціального режиму визнаються частина території держави, окремі галузі економіки чи види господарської діяльності. Такий підхід є цікавим і концептуально важливим, однак він викликає питання щодо співвідношення суб'єктної та територіальної характеристик правового режиму. Адже наведені у подальшому авторкою приклади стимулюючих режимів, зокрема режими підтримки розвитку регіонів, індустріальних парків чи спеціальних економічних зон, об'єктивно передбачають врахування територіального чинника як однієї з умов реалізації стимулюючих заходів. У зв'язку з цим доцільним було б більш чітко розмежувати поняття сфери дії режиму та його об'єктної характеристики, а також пояснити, чи виключає запропонований суб'єктний підхід територіальну локалізацію окремих правових засобів стимулювання.

2. На с. 9 реферату, с. 172-175 дисертації авторкою запропоновано визначити підстави, форми та порядок припинення стимулюючого правового режиму господарювання. Серед підстав припинення названо, зокрема, завершення строку дії режиму, досягнення мети його впровадження та скасування режиму. Водночас категорія «досягнення мети» має достатньо оціночний характер, оскільки різні види стимулюючих режимів можуть передбачати одночасне досягнення економічних, соціальних, інвестиційних, інноваційних чи екологічних результатів. Тому дискусійним залишається питання щодо того, яким саме чином має встановлюватися факт досягнення відповідної мети та які кількісні або якісні критерії можуть бути використані для прийняття рішення про припинення режиму. Більш детальне розкриття цього питання посилює б практичну цінність запропонованої конструкції.

7. Відгук завідувача кафедри конституційного права та правосуддя Одеського національного університету імені І.І. Мечникова доктора юридичних наук, професора **Тетяни СТЕПАНОВОЇ** (м. Одеса)

Зауваження: 1. На сторінці 7 реферату, с. 217-218 дисертації запропоновано класифікацію правових засобів горизонтального типу за декількома критеріями, зокрема за порядком та умовами надання, ступенем інтенсивності стимулюючого впливу та ступенем інституціоналізації. Водночас у наведеній системі окремі критерії частково перетинаються за своїм змістовним спрямуванням, оскільки порядок надання засобу та його інституціоналізація можуть бути взаємопов'язаними характеристиками. У зв'язку з цим дискусійним залишається питання щодо взаємного співвідношення запропонованих критеріїв та можливості їх комплексного використання без ризику віднесення одного й того самого правового засобу одночасно до різних груп за фактично близькими ознаками. Доцільним було б більш детально обґрунтувати розмежувальну функцію кожного із запропонованих критеріїв.

2. На сторінці 13 реферату, с. 290-303 дисертації запропоновано вдосконалити правове регулювання допомоги у доступі до фінансування для суб'єктів малого та середнього підприємництва шляхом доповнення Критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для підтримки середнього та малого підприємництва, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 348, нормами щодо підстав, порядку та умов надання такої допомоги. Водночас у рефераті недостатньо конкретизовано, які саме форми доступу до фінансування мають бути охоплені запропонованим правовим регулюванням та яким чином відповідні механізми співвідноситимуться з уже наявними формами державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва. Розкриття цього аспекту дозволило б більш чітко визначити практичний механізм реалізації запропонованої авторкою пропозиції та її відмінність від інших інструментів державної допомоги.

8. Відгук професора кафедри цивільного, господарського права та приватно-правових дисциплін Чернівецького інституту «Одеська юридична академія» доктора юридичних наук, професора **Крістини ВОЗНЯКОВСЬКОЇ** (м. Чернівці).

Зауваження: 1. На с. 11–12 реферату, с. 185, 195 дисертації запропоновано доповнити Регламент Верховної Ради України положенням, відповідно до якого голосування щодо законопроектів, які є регуляторними актами та щодо яких не дотримано процедур, визначених законодавством про державну регуляторну політику, не проводиться, а у випадку їх прийняття – такі закони не набувають чинності. Запропонований механізм заслуговує на увагу з огляду на прагнення забезпечити належну якість правотворчої процедури. Водночас дискусійним є питання щодо правових наслідків недотримання відповідних процедур саме на стадії прийняття закону, оскільки запропонована конструкція фактично пов'язує процедурний недолік із неможливістю набуття законом чинності. Доцільним було б додатково

обґрунтувати співвідношення такого механізму з конституційно визначеною процедурою прийняття законів. Це дозволило б більш повно визначити юридичну природу запропонованого запобіжника та його місце в системі гарантій якості правотворчої діяльності;

2. На с. 12 реферату, с. 237-248 дисертації авторкою обґрунтовано необхідність наближення концесійного законодавства України до права ЄС, зокрема шляхом поширення законодавства про публічні закупівлі на концесійні відносини та відносини, що виникають у межах публічно-приватного партнерства. Разом з тим, не отримало достатньої конкретизації питання щодо співвідношення запропонованого підходу з особливостями правової природи концесії та встановленими законодавством процедурами відбору концесіонера. Вбачається, що додаткове розмежування процедур, які мають застосовуватися до концесійних відносин, та загальних процедур публічних закупівель дозволило б більш повно обґрунтувати запропонований напрям транспозиції відповідних положень права ЄС.

У дискусії взяли участь члени докторської ради:

Володимир УСТИМЕНКО, голова спеціалізованої вченої ради, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАН України, член-кореспондент НАПрН України, Заслужений юрист України, спеціальність 12.00.04, який наголосив на актуальності теми дисертаційного дослідження та підкреслив, що для багатьох розвинутих країн значну роль у прискоренні позитивних зрушень у всіх секторах національної економіки відіграло залучення інвестицій шляхом впровадження стимулюючого правового режиму господарювання, водночас досвід України у формуванні та впровадженні окремих видів стимулюючого правового режиму господарювання демонструє непослідовність державної правової політики. Зокрема, декодифікація господарського законодавства значно посилила дисфункції в правовому регулюванні економічних відносин, знизивши ефективність правових засобів стимулюючого характеру. На тлі розгалуженості наукових розробок, присвячених інституту спеціального режиму господарювання, слід зауважити, що у теорії господарського права залишаються недостатньо дослідженими проблеми, пов'язані із методами та засобами стимулювання економічних процесів, які мають отримати системне вирішення на засадах стимулюючого правового режиму господарювання. Наведеними вище аргументами обґрунтовується важливість теми дисертаційної роботи. Змістовне наповнення структурних елементів дисертації має логічну послідовність, системний характер, відповідає темі роботи та підтверджує досягнення авторкою поставленої мети через реалізацію комплексу завдань. В дисертаційній роботі вперше в науці господарського права розроблені теоретичні положення щодо стимулюючого правового режиму господарювання, як субінституту спеціального режиму господарювання. Поглиблені з урахуванням сучасних розробок у праві ЄС наукові знання щодо поняття, предмета, змістовно-

структурних зв'язків, принципів і видів стимулюючого правового режиму господарювання. Водночас результати проведених досліджень є передумовою для подальших наукових пошуків та розвитку запропонованих ідей у роботі. Викладені в науковій роботі авторські погляди, розробки, висновки, рекомендації є логічним результатом глибинного, об'єктивного, неупередженого та системного аналізу. Основні положення дисертаційної роботи Олени Юріївни викладено на сторінках закордонних видань, що індексуються провідними наукометричними базами Scopus, Web of Science, наукових фахових видань України, у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій міжнародного та всеукраїнського рівнів. Ознайомлення з опублікованими працями дає змогу підтвердити їхній високий науковий рівень і відповідність змістовному наповненню дисертаційної роботи. Наукова обґрунтованість основних положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, свідчить про успішне вирішення наукових завдань, що чітко корелюють із метою та предметом дослідження. Дисертація виконана авторкою самостійно: авторці належать задум теми, визначення мети та завдань її вирішення, вибір методів дослідження, а також результати. Теоретичне та практичне значення роботи позначається тим, що робота виконана на високому теоретичному і науково-методичному рівні, демонструє ґрунтовний підхід до формування положень теоретико-методологічного і практичного характеру. Практичне значення результатів, отриманих дисертанткою, полягає в тому, що обґрунтовані в дисертаційній роботі висновки і пропозиції можуть бути використані у правотворчій та науково-дослідній діяльності з метою поглиблення наукових розвідок з проблематики методів і засобів стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання з урахуванням сучасних положень права ЄС, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін відповідного спрямування. Підготовлена робота відповідає вимогам, встановленим актами чинного законодавства, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук.

Руслан ДЖАБРАІЛОВ, заступник голови спеціалізованої вченої ради, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, який висловив позитивну оцінку дисертаційного дослідження та наголосив на його беззаперечній актуальності. У роботі на основі аналізу та систематизації традиційних та новітніх підходів до спеціальних режимів господарювання сформовано нову парадигму стимулюючого правового режиму господарювання. Авторці вдалося запропонувати оригінальний погляд на правове забезпечення стимулювання господарської діяльності, що спирається на глибоку доктринальну ідею та фундаментальні принципи адаптації до права Європейського Союзу. Важливою сильною стороною роботи є обґрунтований перехід від територіальних та суто секторальних (галузових) критеріїв стимулювання до реалізації так званих горизонтальних цілей. Дисертантка

доводить, що застарілі моделі потребують істотного перегляду й оновлення відповідно до сучасних трендів розвитку права ЄС: держава має переслідувати не підтримку окремої галузі, а фінансування конкретних суспільно корисних цілей - екологічних орієнтирів, розвитку відновлювальної енергетики та мінімізації економічних вразливостей. Дослідження дуже влучно доводить, що національна правова модель стимулюючого режиму господарювання має орієнтуватися на підтримку тих суб'єктів господарювання, які створюють найбільшу суспільну користь, із найменшими загрозами для вільної конкуренції. Саме в цьому контексті дисертація пропонує нову філософію та систему цінностей правового регулювання. Дисертаційна робота Курепіної Олени Юріївни за змістом і оформленням повністю відповідає встановленим вимогам, а її авторка цілком заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук. Зауважень до роботи не висловлено.

Олена БЕЛЯНЕВИЧ, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, яка відзначила беззаперечну актуальність дисертаційного дослідження та наголосила на надзвичайній складності та багатоаспектності обраної проблематики. Відзначено, що у дослідженні враховано особливості режиму воєнного стану, коли питання стимулювання економіки набуває особливого значення, проте не може вирішуватися шляхом простого копіювання іноземного досвіду. Зокрема, у межах євроінтеграційних процесів слід враховувати, що економіка ЄС - це не економіка країни, яка перебуває у гарячій фазі війни. Тому імплементація європейського законодавства як «калька» в сучасних реаліях України не спрацює. Сильною стороною роботи є те, що авторкою системно досліджено фактично всі види спеціальних режимів, передбачених чинним законодавством та аргументовано, що за наявності широкого спектру стимулюючих режимів ключовим для держави стає питання критеріїв відбору для надання допомоги. У дисертаційному дослідженні наголошується на тому, що сприятливий інвестиційний клімат залежить не від кількості задекларованих законодавчих гарантій, а від ефективності їхнього реального захисту. На тлі сумної статистики закриття бізнесу в Україні через руйнування потужностей та критичний дефіцит робочої сили, сформульовані авторкою пропозиції можуть слугувати основою для формування інструментів підтримки вітчизняного товаровиробника, адекватних сучасній ситуації. Загалом, представлена дисертаційна робота за змістом і оформленням відповідає встановленим вимогам, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук.

Тетяна ГУДІМА, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, яка відзначила, беззаперечну актуальність дисертаційного дослідження, та відзначила те, що сьогодні ця проблематика набуває особливого значення: в умовах воєнного стану необхідним є підтримання економічної стійкості держави і водночас формування передумов для

повоєнного відновлення. Питання полягає вже не лише в тому, чи повинна держава стимулювати економічну активність, а й у тому, якими саме правовими засобами це має здійснюватися, як вони мають поєднуватися і в межах якої цілісної правової конструкції функціонувати. Саме на цю проблему спрямоване представлене дослідження. Авторка дуже слушно пов'язує потребу у стимулюючому правовому режимі з мобілізацією ресурсів, підтримкою економічної активності суб'єктів господарювання, необхідністю забезпечення мультиплікативного економічного ефекту. Особливо важливим є те, що дослідження не зводиться до аналізу окремих пільг, преференцій чи інструментів державної політики. Авторка системно досліджує стимулюючий правовий режим як окрему теоретичну конструкцію господарського права, визначає його місце у структурі спеціального режиму господарювання, а також поєднує теоретичний рівень дослідження з розв'язанням конкретних проблем державної допомоги, інвестиційної діяльності, публічно-приватного партнерства, регіонального розвитку та інших сучасних механізмів стимулювання економіки. І саме така системність є однією з сильних сторін роботи: авторкою вперше обґрунтовується комплекс теоретичних положень щодо стимулюючого правового режиму, як субінституту спеціального режиму господарювання. Не менш важливо, що робота має чіткий євроінтеграційний вимір. Мета дослідження безпосередньо передбачає розроблення пропозиції щодо вдосконалення законодавства України з урахуванням процесів європейської інтеграції, що є актуальним в умовах, коли економіко-правові механізми державного стимулювання мають вибудовуватися не ізольовано, а з урахуванням правил і принципів Європейського Союзу. Дисертаційна робота Курепіної Олени Юріївни за змістом і оформленням відповідає встановленим вимогам, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук. Зауважень не висловлено.

Роман КІРІН, доктор юридичних наук, доцент, спеціальність 12.00.04, який зазначив, що представлена дисертаційна робота заслуговує на цілком позитивну оцінку та має, окрім теоретичного, виняткове практичне значення. Сьогодні, в умовах активного напрацювання пропозицій до нового Економічного кодексу України, результати цього дослідження є надзвичайно вчасними. Зокрема, розроблені авторкою доктринальні положення і висновки щодо стимулюючого правового режиму господарювання як субінституту спеціального режиму господарювання, з урахуванням сучасних розробок у праві ЄС і наукових знань про поняття, предмет, змістовно-структурні зв'язки, принципи та види стимулюючого правового режиму господарювання, доцільно врахувати під час підготовки кодексу у вигляді окремого розділу. В роботі наголошується на тому, що стимулювання національної економіки має обов'язково відбуватися на власній ресурсній базі. На жодному з етапів відновлення Україна не повинна перетворитися на сировинний придаток світової економіки. Особливу цінність має те, що дослідження співзвучне з

сучасними глобальними трендами: відбудова та стимулювання бізнесу мають здійснюватися за принципами екологічності - за формулою «відбудуємо не просто краще, а екологічніше, ніж було». Загалом науковий рівень дослідження дозволяє впевнено стверджувати, що робота цілком відбулася. Дисертація за своїм змістом і оформленням відповідає всім встановленим вимогам, а здобувачка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук. Зауважень до роботи немає.

Вадим КОВЕРЗНЕВ, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, наголосив на тому, що сам процес обговорення та захисту дисертації дають повні підстави відзначити беззаперечну актуальність і належний науковий рівень представленої праці, а також вагомість отриманих результатів. Насамперед на особливу увагу заслуговує те, що авторкою здійснено комплексне теоретико-правове дослідження стимулюючого правового режиму господарювання, системно визначено його місце в структурі спеціальних режимів господарювання, розкрито особливості правової природи та запропоновано чіткі підходи до класифікації правових засобів стимулювання господарської діяльності. Не менш важливим є й практичний аспект роботи. Сформульовані в дослідженні положення та рекомендації мають високу цінність для вдосконалення чинного законодавства, формування ефективних механізмів підтримки суб'єктів господарювання, залучення іноземних інвестицій та забезпечення загального економічного розвитку в сучасних складних умовах. Усі положення, висновки та наукові результати дисертації є належним чином обґрунтованими, що дозволяє характеризувати роботу як повністю самостійне та завершене наукове дослідження, яке має глибоке теоретичне і практичне значення. Дисертаційна робота Курепіної Олени Юріївни за своїм змістом, науковою новизною та оформленням повністю відповідає встановленим вимогам. Авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 — господарське право; господарсько-процесуальне право. Зауважень до роботи не висловлено.

Веста МАЛОЛІТНЕВА, доктор юридичних наук, старший дослідник, спеціальність 12.00.04, яка відзначила беззаперечну актуальність, ґрунтовність та системність представленого дисертаційного дослідження, що є надзвичайно важливим для розвитку сучасної науки господарського права. Головна цінність роботи полягає в тому, що її авторка не обмежується аналізом окремих засобів чи пілґ для стимулювання господарської діяльності. Натомість дисертантка послідовно та цілком вдало формує цілісне теоретичне уявлення про стимулюючий правовий режим господарювання. Робота виступає як самостійна теоретична конструкція, що дозволяє поєднати абстрактний науковий рівень із розв'язанням конкретних практичних завдань економіки. Детальне ознайомлення з дослідженням дозволило сформулювати однозначно позитивне

враження про дисертацію. Це сильна, глибока та цілком самостійна праця, наукові висновки якої мають як фундаментальне теоретичне, так і вагоме практичне значення для законотворчості. Дисертаційна робота за своїм змістом, високим науковим рівнем та оформленням повністю відповідає встановленим вимогам, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук. Зауважень до роботи не висловлено.

Віталій ОЛЮХА, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, який відзначив актуальність дисертаційного дослідження, та наголосив, що в умовах воєнного стану та майбутнього повоєнного відновлення критично необхідним є не лише підтримання загальної економічної стійкості, а й випереджальний розвиток оборонного сектору економіки та суттєве підсилення оборонних спроможностей усієї країни, зокрема шляхом запровадження спеціальних режимів господарювання, наприклад таких, як правовий режим «Defense City» та оновлений режим індустриальних парків. Особлива увага в межах дисертаційного дослідження приділяється пошуку раціонального балансу між наданням економічних пільг і доцільністю їх впровадження. Головна наукова та практична цінність роботи полягає в тому, що авторка обґрунтовує необхідність взаємодії та взаємодоповнення стимулюючих засобів в межах єдиної державної економічної політики. Дисертаційне дослідження закладає міцне теоретичне підґрунтя для вітчизняного законодавця, пропонуючи чітку концептуальну модель правового регулювання, що дозволить практично реалізувати ефективну структурну економічну політику держави. Дисертаційна робота за своїм змістом, науковою новизною та оформленням повністю відповідає встановленим вимогам, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук. Зауважень до роботи не висловлено.

Вікторія РЄЗНИКОВА, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, спеціальність 12.00.04, яка наголосила на актуальності теми, глибині представленого дисертаційного дослідження, аргументованості та логічності висновків, а також значущості дисертаційної роботи для розвитку науки господарського права в контексті подальших наукових розробок з проблематики меж та заходів впливу держави на економіку. Відзначено, що дослідження спрямоване на врахування сучасної політичної та економічної ситуації в Україні, а також викликів війни й повоєнного відновлення. Отже, науковий доробок дисертантки сприятиме формуванню нової моделі правового регулювання економічних відносин, адекватну потребам сьогодення. Дисертаційна робота Курепіної Олени Юріївни є завершеною, оригінальною науково-дослідною роботою, присвяченою вирішенню наукової проблеми, яка полягає у розробленні доктринальних положень і висновків, присвячених розвитку господарсько-правової думки щодо стимулюючого правового режиму господарювання як субінституту

спеціального режиму господарювання, має теоретичне та практичне значення, відповідає нормативним вимогам, які пред'являються до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Зауважень не висловлено.

Ярослав ПЕТРУНЕНКО, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, повністю підтримав висловлені позиції та наголосив на тому, що дисертаційна робота цілком відбулася. Представлене дослідження за своїм високим науковим рівнем повною мірою відповідає усім змістовним та формальним вимогам, які сьогодні пред'являються до дисертацій такого високого рівня. Окрему увагу було акцентовано на багаторічному науковому шляху здобувачки, за розвитком якого колеги мали нагоду професійно стежити протягом тривалого часу. Було підкреслено, що науковий доробок та публікації авторки визначаються якістю та глибиною. Кожна її наукова праця незмінно містить велику кількість цікавих ідей та пропозицій, важливих для подальшого розвитку науки господарського права. Дисертаційне дослідження демонструє системність, зрілість наукового мислення та закладає надійний теоретичний фундамент для правового регулювання економіки. Дисертаційна робота за змістом, науковою новизною та оформленням повністю відповідає встановленим вимогам, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук. Зауважень до роботи не висловлено.

Валерія ПОЄДИНОК, доктор юридичних наук, професор, спеціальність 12.00.04, відзначила актуальність та глибоку змістовність представленої дисертаційної роботи, її оригінальність, що полягає в тому, що авторка, спираючись на найкращі доктринальні здобутки господарсько-правової науки, запропонувала цілісне наукове уявлення про стимулюючий правовий режим господарювання як самостійний субінститут спеціального режиму господарювання. Головними сильними сторонами представленої до захисту роботи є: обґрунтування оригінального категоріального апарату та дефініції досліджуваного режиму крізь призму сталого розвитку держави; новаторський підхід до визначення предмета режиму, де сфера стимулюючого правового впливу поширюється безпосередньо на суб'єктів господарювання, а не лише на окремі території чи галузі; логічну авторську диференціацію правових засобів стимулювання економіки на вертикальні та горизонтальні інструменти; чіткий євроінтеграційний вектор дослідження, що базується на ґрунтовному аналізі міжнародних стандартів, практики Суду ЄС та Європейської Комісії в контексті повоєнного відновлення. Робота характеризується високим науково-методологічним рівнем, логічною взаємоузгодженістю розділів та має вагоме як теоретичне, так і прикладне значення для вітчизняної правотворчої практики, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук.

При проведенні таємного голосування виявилось, що із **11** членів докторської ради, які взяли участь у голосуванні (з них **11** докторів наук за профілем дисертації), проголосували:

«За» - 11 членів докторської ради,
«Проти» - 0 членів докторської ради,
недійсних бюлетенів немає.

Висновок спеціалізованої вченої ради Д 11.170.02
в Державній установі «Інститут економіко-правових досліджень імені
В.К. Макутова Національної академії наук України»
по дисертаційній роботі (підготовленій в формі рукопису дисертації)
Курепіної О.Ю. за темою «Теоретичні засади стимулюючого правового
режиму господарювання», поданої на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право,
господарсько-процесуальне право»

Дисертаційна робота Курепіної О.Ю. є самостійною кваліфікаційною науковою працею, присвяченою актуальній темі, вибір якої зумовлений її суттєвою значущістю для розвитку науки господарського права та містить обґрунтування науково-теоретичних положень щодо поглиблення системи знань про стимулюючий правовий режим господарювання як субінститут спеціального режиму господарювання.

Науковий рівень дисертації та наявність наукової новизни підтверджуються результатами дослідження, конкретизуються в теоретичних положеннях і висновках, найсуттєвішими серед яких є такі

Уперше:

запропоновано визначення стимулюючого правового режиму господарювання як системи правових норм, спрямованих на регулювання господарських відносин із використанням комплексу правових засобів стимулюючого характеру, які переслідують мету створення передумов для реалізації державної економічної політики за її пріоритетними напрямками у спосіб, який забезпечить сталий розвиток держави та суспільства (с. 62);

запропоновано визнати стимулюючий правовий режим господарювання у якості субінституту у межах інституту спеціального режиму господарювання, який за своєю структурою та змістом складається з наступних ключових елементів: 1) «правове ядро» субінституту, яке уособлене у господарсько-правових нормах, що визначають засади підприємництва, економічної конкуренції, у тому числі таких її складових як державної допомоги та захисту національного товаровиробника від субсидованого імпорту, господарського договору, публічних закупівель, публічно-приватного партнерства, інвестиційної, інноваційної та зовнішньоекономічної діяльності тощо; 2) правові норми суміжних галузей права та їх підгалузей, а також інститутів, які спрямовані на створення інституціональних умов для досягнення господарсько-

правовими нормами мети правового регулювання відповідних суспільних відносин (с. 80);

аргументовано, що сфера дії стимулюючого правового режиму господарювання як складової частини спеціального режиму господарювання поширюється саме на суб'єктів господарювання, на відміну від пануючих у господарсько-правових дослідженнях підходів до визнання частини території держави, окремих галузей економіки чи видів господарської діяльності як предметної області впливу норм спеціального режиму господарювання (с. 71, 131);

запропоновано правові засоби стимулювання економіки, які сукупно формують стимулюючий правовий режим господарювання, за критеріями ступеня правового впливу на суб'єкта господарювання та характеру організації правових зв'язків, диференціювати на вертикальні та горизонтальні (с. 137-139);

запропоновано класифікацію правових засобів вертикального типу у системі засобів стимулюючого правового режиму господарювання із виділенням наступних груп: 1) інституціональні, зокрема, гарантії стабільності законодавства, які застосовуються до суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у межах стимулюючого правового режиму господарювання, державні гарантії захисту інвестицій, державні гарантії інноваційної діяльності тощо; 2) організаційно-правові та економіко-правові засоби, які можуть застосовуватися як за звичайних умов функціонування економіки держави, у тому числі як інструментальна складова реалізації програмних документів публічної політики у значенні, вказаному у ст. 23 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023, або в силу надзвичайних обставин (COVID-19, воєнний стан тощо), а саме: а) які мають за мету впровадження різних форм спрощення організації та здійснення господарської діяльності, а саме мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок, припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду, припинення здійснення державного контролю нехарчової продукції, спрощений порядок отримання дозвільних документів, автоматична пролонгація дії договорів або можливість їх дострокового припинення, зокрема, предметом яких виступає державне або комунальне майно, інші форми спрощення у веденні господарської діяльності (реєстраційні, облікові, подання спрощеної податкової звітності тощо) та ін.; б) які сприяють досягненню стратегічних цілей державної економічної, соціальної, екологічної тощо політики. До таких правових засобів можуть бути віднесені засоби державного регулювання господарської діяльності, які закріплювалися ст. 12 Господарського кодексу України (с. 199);

аргументовано, що правові засоби вертикального типу в різній мірі сприяють досягненню цілей правового регулювання, пов'язаних зі стимулюванням економіки, з урахуванням принципу ефективності, що досягається завдяки властивостям правових засобів вертикального типу поєднувати функції прямих та непрямих засобів, що продемонстровано на

прикладі застосування такого правового засобу як регулювання цін і тарифів (с. 200-205);

доводиться, що особливою є роль правових засобів вертикального типу у сприянні втіленню Цілей сталого розвитку до 2030 року у всі сфери державного управління, сприяючи реалізації політики щодо переходу до моделі екологічно безпечного, економічно стійкого та соціально благополучного суспільства (с. 207-215);

запропоновано класифікацію правових засобів горизонтального типу у системі засобів стимулюючого правового режиму господарювання за наступними критеріями: 1. За порядком та умовами надання: 1) активного типу, що передбачають прямі витрати державних та/або місцевих ресурсів; 2) пасивного типу, що передбачають факультативні способи стимулювання суб'єктів господарювання; 2. За ступенем інтенсивності стимулюючого впливу: 1) засоби державної підтримки компенсаторного характеру; 2) засоби сприяння активізації інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів господарювання із використанням форм державної допомоги, реалізація яких відбувається на договірних засадах; 3. *За ступенем інституціоналізації*: 1) стимулювання суб'єктів господарювання здійснюється у межах чітко ідентифікованого відповідно до законодавства правового режиму певного виду господарської діяльності або сфери господарювання, що зумовлює особливості договірного регулювання; 2) стимулювання суб'єктів господарювання здійснюється за функціональним критерієм (с. 217-218);

доводиться, що до підстав застосування правових засобів вертикального типу відносяться саме акти нормативного характеру. В той час як в основу правових засобів горизонтального типу покладено принцип диспозитивності та взаємоузгоджений розподіл прав та обов'язків, що впливає з правової природи господарського договору як підстави впровадження таких правових засобів (с. 137-138, 196-198, 206, 215-216);

встановлено, що напрацьована у правовій науці класифікація правових актів на нормативні та ненормативні (індивідуальної дії) не знайшла належного та повного втілення у юридичну техніку, що найбільш яскраво виявляється у законодавстві України, що визначає засади впровадження стимулюючих правових засобів. Обґрунтовано, що саме нормативно-правовим актом впроваджується та чи інша форма стимулювання економіки, в той час як правові акти індивідуальної дії можна розглядати як юридичні факти або як складові фактичних складів, що мають своєю метою фіксацію проміжних та заключного етапів реалізації нормативного акта як джерела правового регулювання. На підставі цього висновується, що у систематичі правових засобів стимулювання економіки акти управління господарською діяльністю, як і інші правові акти індивідуальної дії, неможливо віднести до самостійних підстав впровадження стимулюючого правового режиму господарювання (с. 139-144);

запропоновано виділити дві моделі закріплення та застосування правових засобів горизонтального типу із використанням можливостей договору, а саме:

1. Правові засоби стимулюючого характеру у конкретно визначених формах можуть набувати ознак істотних умов господарського договору, зумовлюючи особливості формування змісту відповідного договору; 2. Правові засоби стимулюючого характеру набувають форми господарського договору (с. 218-224);

аргументовано положення про те, що застосування правових засобів стимулюючого характеру здійснюється у випадку дотримання суб'єктами господарювання визначених актами законодавства України вимог, серед яких важливого значення набувають ті, що стосуються правового статусу, а саме відзначається, що галузевий правовий статус є невід'ємною умовою участі суб'єкта права у господарських відносинах, в той час як набуття спеціального правового статусу суб'єктами господарювання відбувається: 1) на підставі господарського договору, коли його укладення, у випадках встановлених актами господарського законодавства, є необхідним для отримання державних та/або місцевих ресурсів (концесіонер, приватний партнер, інвестор із значними інвестиціями, учасник індустріального парку тощо); 2) у позадоговірному порядку в силу приписів закону (зокрема, набуття статусу наукового парку, резидента Дія Сіті, резидента Дефенс Сіті, суб'єкта ветеранського підприємництва тощо) (с. 232-233);

виділено найбільш поширені форми організації господарських зв'язків, що знайшли закріплення в актах національного законодавства, та встановлюють різні форми підтримки суб'єктів господарювання залежно від набуття суб'єктом господарювання спеціального правового статусу, а саме: 1) правовий режим публічно-приватного партнерства; 2) правовий режим концесії; 3) правовий режим інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні; 4) правовий режим індустріального парку; 5) правовий режим наукового парку; 6) правовий режим інноваційної діяльності технологічних парків; 7) правовий режим господарювання, запроваджений у спеціальних (вільних) економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку; 8) правовий режим Дія Сіті; 9) правовий режим Дефенс Сіті; 10) спеціальний режим економічної підтримки ветеранського підприємництва (с. 233-271);

запропоновано із використанням функціонального критерію виділити найбільш поширені види стимулюючого правового режиму господарювання, які передбачають різний ступінь та масштаб впливу на діяльність суб'єктів господарювання, а саме: 1) правові режими підтримки суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності; 2) правовий режим підтримки суб'єктів господарювання у окремих галузях економіки; 3) правовий режим підтримки суб'єктів господарювання у межах певного виду господарської діяльності; 4) правовий режим підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва; 5) правовий режим державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів; 6) правовий режим державної допомоги суб'єктам господарювання на досягнення соціальних та екологічних цілей (с. 271-304);

запропоновано виділити основні етапи реалізації механізму застосування стимулюючого правового режиму господарювання, які у більшій мірі будуть типовими у випадку вжиття з боку держави заходів щодо реалізації правових засобів горизонтального типу, що зумовлено більш високою частотою повторюваності певних процедур, а саме: 1) розробка проєкту нормативно-правового акта, його ухвалення та оприлюднення; 2) у разі розробки нормативно-правового акта, яким передбачається надання державної допомоги, обов'язковим є надсилання до Антимонопольного комітету України як Уповноваженого органу з питань державної допомоги повідомлення про нову державну допомогу, за наслідками розгляду якого Комітетом приймається рішення про допустимість державної допомоги для конкуренції; 3) подання суб'єктами господарювання заявок надавачам державних та/або місцевих ресурсів з метою отримання певних форм державної допомоги; 4) ідентифікація кола потенційних отримувачів державних та/або місцевих ресурсів з числа суб'єктів господарювання на предмет відповідності вимогам, визначеним нормативно-правовими актами; 5) оцінка інвестиційних проєктів суб'єктів господарювання на предмет відповідності формально-юридичним та змістовним вимогам; 6) у разі позитивної оцінки інвестиційного проєкту та відповідності суб'єкта господарювання встановленим вимогам (а у встановлених законом випадках, у разі успішного проходження конкурсного відбору, наприклад, у межах процедур відбору приватного партнера у відносинах публічно-приватного партнерства, концесійного конкурсу тощо) з останнім укладається господарський договір на реалізацію інвестиційного проєкту із включенням відомостей про такий договір до відповідних державних реєстрів; 7) набуття за підсумками укладення господарського договору спеціального правового статусу, який дозволяє бути отримувачем державних та/або місцевих ресурсів (у встановлених законом випадках, такий статус може набуватися без укладення господарського договору, наприклад, у разі набуття статусу резидента Дія Сіті, резидента Дефенс Сіті, суб'єкта ветеранського підприємництва). Виділені етапи можуть додатково конкретизуватися залежно від специфіки правового засобу стимулюючого характеру (с. 159-160);

визначено спільні умови, які характеризують підстави, форми та порядок припинення застосування різних правових засобів стимулюючого характеру, які утворюють однойменний режим, а саме запропоновано виділити:

– підстави припинення стимулюючого правового режиму господарювання, а саме: 1) завершення строку дії стимулюючого правового режиму господарювання; 2) досягнення мети впровадження стимулюючого правового режиму господарювання; 3) скасування стимулюючого правового режиму господарювання (с. 172-175);

– форми припинення стимулюючого правового режиму господарювання, а саме: 1) припинення стимулюючого правового режиму господарювання із виключенням як елементу правової системи держави (території пріоритетного розвитку, частково спеціальні (вільні) економічні зони); 2) припинення

стимулюючого правового режиму господарювання на певній території держави чи у галузі економіки; 3) припинення стимулюючого правового режиму господарювання щодо певного (-их) суб'єкта (-ів) господарювання (с. 175-180);

– порядок припинення стимулюючого правового режиму господарювання: 1) із дотриманням регуляторних процедур, визначених Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»; 2) із дотриманням умов господарського договору, яким було надано суб'єкту господарювання спеціальний правовий статус (приватний партнер, концесіонер, учасник індустріального парку тощо), а також відповідних актів спеціального законодавства, якими передбачаються особливості укладення, внесення змін та припинення таких договорів (законодавство про публічно-приватне партнерство, про індустріальні парки, концесійне законодавство тощо); 3) із дотриманням процедурних аспектів, визначених актами спеціального законодавства (у випадках, коли наявність договору не вимагається, а правові засоби стимулюючого характеру застосовуються до суб'єкта господарювання, який набув спеціальний правовий статус на підставі закону) (с. 181-188);

виявлено найбільш поширені прийоми юридичної техніки, із використанням яких виключаються з-під сфери дії Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» групи суспільних відносин, регулювання яких здійснюється із використанням системи правових норм, що є невід'ємним елементом стимулюючого правового режиму господарювання, а саме: 1) внесення змін до окремих актів законодавства України із фіксацією правової норми, згідно з якою ті чи інші відносини або їх складові виключаються з-під сфери дії Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та які жодним чином не узгоджуються із зазначеним Законом; 2) прийняття законів України, предмет регулювання яких не стосується засад державної регуляторної політики та регуляторної діяльності, але у прикінцевих та перехідних положеннях містяться правові норми, якими вносяться зміни до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (с. 149-155);

обґрунтовано положення про доцільність приведення техніко-юридичних прийомів визначення сфери застосування Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» у відповідність до засад техніки нормопроєктування, втілених у Законі України «Про правотворчу діяльність», не зважаючи на те, що введення в дію норм зазначеного Закону відкладено у часі, а саме запропоновано закріпити у ст. 3 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» положення про, те що виключення з-під сфери дії цього Закону відбуваються лише шляхом внесення змін до цього Закону (с. 156-157).

Удосконалено положення щодо:

техніко-юридичних прийомів, із застосуванням яких забезпечується адаптація до права ЄС національного законодавства у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання як одного із вагомих складових «правового ядра»

стимулюючого правового режиму господарювання, а саме аргументовано доцільність дотримання підходу, коли виключення з-під сфери дії Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» відповідних груп суспільних відносин відбуваються лише шляхом внесення змін саме до цього Закону (с. 116-119);

підвищення ефективності правотворчої діяльності, спрямованої на вдосконалення законодавства України, що визначає, у тому числі, засади стимулюючого правового режиму господарювання, а саме запропоновано внести зміни ст. 12 Закону України «Про правотворчу діяльність» із закріпленням положення, яке уможливить застосування прийому юридичної техніки, згідно з яким проєкт закону, що регулює суспільні відносини інакше, ніж первинний закон, має обов'язково супроводжуватися проєктом закону про внесення змін до первинного закону. Вказана пропозиція сприятиме обмеженню обсягу дискреційних повноважень суб'єктів права законодавчої ініціативи, встановлених ч. 8 ст. 90 Регламенту Верховної Ради України (с. 120);

увідповіднення практики реалізації Кабінетом Міністрів України повноважень до правових рамок, встановлених ч. 2 ст. 19 Конституції України, а саме виявлено факти затвердження Кабінетом Міністрів України критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання поза межами тих категорій державної допомоги, які згадуються у ч. 2 ст. 6 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». У зв'язку з цим аргументовано положення про необхідність розширення визначеного ч. 2 ст. 6 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» переліку категорій державної допомоги, щодо яких Кабінет Міністрів України визначає критерії оцінки допустимості (с. 123-124);

окремих аспектів застосування правових засобів стимулювання розвитку регіонів із обґрунтуванням за результатами порівняльного аналізу актів національного законодавства та права ЄС необхідності усунення недоліків правового регулювання у цій сфері відносин, а саме запропоновано: а) синхронізувати підходи до визначення умов, за яких суб'єкти великого підприємництва можуть бути отримувачами державної допомоги для розвитку регіонів (регіональної державної допомоги); б) привести вимоги, визначені у Критеріях оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 348, у відповідність із Повідомленням Європейської Комісії «Керівні принципи щодо регіональної державної допомоги» від 29.04.2021 № 2021/С 153/01, щодо допустимості регіональної державної допомоги; в) закріпити у Критеріях оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 348, підходи як до диференціації регіонів за категоріями «А» та «С» із позначенням таких регіонів на карті регіональної державної допомоги, так і до визначення

залежно від цього ступеня інтенсивності регіональної державної допомоги (с. 160-168);

особливостей надання регіональної державної допомоги з урахуванням підходів, визначених у праві ЄС, із обґрунтуванням положення про те, що запропонована Законом України «Про засади державної регіональної політики» класифікація територій для цілей планування відновлення та стимулювання їх розвитку із виділенням чотирьох функціональних типів, навряд чи створюватиме правові підстави для надання регіональної державної допомоги та впливатиме на її розмір. У зв'язку з цим аргументовано положення про доцільність внесення відповідних змін до ст. 11² Закону України «Про засади державної регіональної політики» з метою приведення у відповідність із підходами, закріпленими у Повідомленні Європейської Комісії «Керівні принципи щодо регіональної державної допомоги» від 29.04.2021 № 2021/С 153/01 (с. 169-170);

запобігання прийняттю чи скасуванню нормативно-правових актів, які предметно охоплюють питання запровадження чи припинення правових засобів стимулюючого характеру, у спосіб, що суперечить принципам державної регуляторної політики із обґрунтуванням положення про доцільність доповнення ст. 47 «Прийняття рішень Верховної Ради» Регламенту Верховної Ради України новим абз. 7 наступного змісту: «7. Голосування щодо проєктів законів, що є проєктами регуляторних актів та щодо яких не дотримано процедур, визначених Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», не проводиться, а у разі їх прийняття – чинності не набувають.» (с. 185, 195);

наближення концесійного законодавства України до права ЄС, а саме у частині визначення шляхів транспозиції у національне законодавство Директиви 2014/23/ЄС із обґрунтуванням положення про доцільність закріплення вимоги про поширення законодавства про публічні закупівлі на концесійні відносини та відносини, що виникають у межах публічно-приватного партнерства (зважаючи на те, що концесія кваліфікується як форма здійснення публічно-приватного партнерства) (с. 237-248);

особливостей застосування правового режиму інвестиційних проєктів із значними інвестиціями із відзначенням певних казуїстичних підходів у визначенні суб'єктного складу спеціального інвестиційного договору, у зв'язку з чим запропоновано визнати стороною спеціального інвестиційного договору на стороні приватного партнера лише інвестора із значними інвестиціями. Водночас, зважаючи на встановлену Законом України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» можливість участі у певних випадках заявника у спеціальному інвестиційному договорі у якості інвестора із значними інвестиціями запропоновано редакційно уточнити положення окремих статей зазначеного Закону, які стосуються визначення поняття «спеціальний інвестиційний договір» (п. 7 ч. 1 ст. 1), суб'єктного складу спеціального інвестиційного договору (ст. 11) (с. 248-251);

підтримки реалізації інвестиційних проєктів із значними інвестиціями та державного стимулювання створення індустріальних парків у вигляді заходів, спрямованих на фінансування будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, із аргументуванням положення про те, що заходи з фінансування будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури за рахунок державних та/або місцевих ресурсів, які є необхідними для реалізації інвестиційного проєкту із значними інвестиціями або для створення та функціонування індустріальних парків, не відповідають вимогам Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014 та практиці Європейської Комісії щодо вирішення категорій справ, які предметно охоплюють випадки здійснення державних витрат на інфраструктуру. У зв'язку з цим доводиться, що відносини з надання державних та/або місцевих ресурсів на будівництво об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури, які є необхідними для реалізації інвестиційного проєкту із значними інвестиціями або для створення та функціонування індустріальних парків, мають бути врегульовані нормами Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (с. 254-263);

правового регулювання публічних інвестицій із обґрунтуванням наступних положень: 1) доцільності врахування у дефініції «публічні інвестиції» ключових ознак, притаманних інвестиціям як правовій категорії, які закріплено у ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність» та у актах права ЄС, а саме за переліком тих цінностей, які можуть бути інвестовані, а також у частині дотримання триланкової системи Цілей сталого розвитку, а саме її економічної, соціальної та екологічної складових; 2) поширення правового режиму публічних інвестицій на капітальні інвестиції державних унітарних підприємств та господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі (крім банків), комунальних унітарних підприємств, установ, організацій, які здійснюються за рахунок власних коштів таких підприємств, товариств, установ і організацій, що узгоджуватиметься із правовими ознаками державного та місцевого інвестування, наведеними у Законі України «Про інвестиційну діяльність»; 3) недоцільності кваліфікації у якості публічних інвестицій виплат за договорами, укладеними в рамках публічно-приватного партнерства, зокрема, у формі плати за експлуатаційну готовність, які, за поширеною міжнародною практикою, є частиною механізму оплати на основі доступності за проєктами публічно-приватного партнерства; 4) уможливлення усунення колізії між кодексом і первинним законом у правовому регулюванні інвестиційних відносин, що є наслідком необґрунтованого розширення сфери правового впливу Бюджетного кодексу України на відносини, пов'язані із публічними інвестиціями, шляхом забезпечення застосування принципу «закон спеціальний має перевагу над загальним» (*lex specialis derogat generali*) таким чином, щоб пріоритет усунення колізії на користь кодексу визначався правовою умовою щодо однопредметності правового регулювання нормативно-правових актів рівної юридичної сили, що дозволить забезпечити чітке та однозначне застосування юридичної формули

подолання колізії між кодексом і первинним законом, передбаченої ч. 2 ст. 66 Закону України «Про правотворчу діяльність» (с. 276-286);

правового регулювання підтримки суб'єктів господарювання у окремих галузях економіки, а також підтримки малого та середнього підприємництва із обґрунтуванням пропозиції про доцільність закріплення як у законах України «Про розвиток літакобудівної промисловості», «Про заходи щодо державної підтримки суднобудівної промисловості в Україні», так і в інших нормативно-правових актах, які встановлюють заходи стимулювання суб'єктів господарювання у окремих галузях національної економіки, а також у Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» положення про здійснення підтримки на підставах та умовах, у формах та способ, що визначаються Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими на виконання вимог цього Закону (с. 287-289);

допомоги у доступі до фінансування для суб'єктів малого та середнього підприємництва із обґрунтуванням положення про доцільність доповнення Критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для підтримки середнього та малого підприємництва, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 348, нормами, які б мали за мету встановлення відповідних вимог щодо підстав, порядку, умов тощо надання державних та/або місцевих ресурсів, що набуває форми допомоги у доступі до фінансування для суб'єктів малого та середнього підприємництва, сприяючи імплементації у національне законодавство підходів, встановлених Розділом 3 «Допомога у доступі до фінансування для МСП» Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014 (с. 290-303);

інтерпретації поняття «стартап» із обґрунтуванням доцільності приведення визначення поняття «новостворений бізнес (стартап)», що міститься у п. 2 Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14.03.2023 № 229), у відповідність із дефініцією, наведеною у п. 2 Критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для підтримки середнього та малого підприємництва, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 № 348, що дозволить запобігти випадкам необґрунтованого поширення правового статусу стартапів на суб'єктів господарювання інших, аніж суб'єкти малого підприємництва (с. 297-298).

Дістали подальшого розвитку положення щодо:

систематики принципів права, які створюють основу для системного функціонування стимулюючого правового режиму господарювання із виділенням наступних: 1) міжнародні принципи права; 2) загальні принципи права; 3) міжгалузеві принципи права; 4) галузеві принципи права. Додатково наголошено на тому, що саме через призму загальновідомих правових принципів та підходів, які водночас отримали специфічне змістовне наповнення з боку

юрисдикційних органів ЄС під впливом фундаментальних засад права ЄС, здійснюється оцінка можливих правових ризиків окремих заходів, впроваджуваних у межах стимулюючого правового режиму господарювання на національному рівні (с. 85-92);

набуття окремими юридичними конструкціями, розробленими у межах відповідних інститутів господарського права, певних правових якостей, які їх індивідуалізують під потреби стимулюючого правового режиму господарювання, а саме встановлено, що у межах стимулюючого правового режиму господарювання до змісту господарського договору інтегруються правові умови, які за своїм змістом є віддзеркаленням засобів державного регулюючого впливу на господарську діяльність (наприклад, умови про форми надання державних та/або місцевих ресурсів) або ж визначають обсяг гарантій прав суб'єкта господарювання від можливих змін у законодавстві, створюючи певні регуляторні запобіжники (с. 83-84);

ступеня інтегрованості у систему правових засобів сприяння досягненню Цілей сталого розвитку інституту державної допомоги суб'єктам господарювання із визнанням незначного рівня задіяння потенціалу цього інституту, що зумовлене неповним або суперечливим відтворенням порядку, умов та інших особливостей надання відповідних категорій державної допомоги, які визнаються «сумісними з внутрішнім ринком» за законодавством ЄС та «допустимими» за національним законодавством (с. 92-108).

Наведені наукові результати отримані авторкою самостійно на основі аналізу доктринальних джерел, нормативно-правових актів та практики їх застосування. Наукові положення і результати, які виносилися на захист у дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук «Правове регулювання публічної закупівлі вугілля для соціально значущих об'єктів», не виносяться на захист у докторській дисертації Курепіної О.Ю.

Ступінь достовірності наукових положень, висновків і пропозицій, що містяться у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації є обґрунтованими, базуються на фундаментальних дослідженнях вчених у галузях загальної теорії держави і права, конституційного права, господарського права, права Європейського Союзу, узагальненні судової практики. Достовірність результатів дослідження підтверджується використанням в процесі роботи над темою загальнонаукових та спеціальних наукових методів пізнання. Результати дисертаційного дослідження представлені у вигляді пропозицій з удосконалення норм чинного законодавства. Положення дисертаційного дослідження склали інформаційно-аналітичну основу обґрунтування доцільності розроблення низки законопроектів, що підтверджується довідкою заступника Голови Комітету з питань правоохоронної діяльності, народного депутата України, доктора юридичних наук Г.М. Мамки від 26.12.2025 № 147д9/9-2025/299555, а також народним депутатом України В. Гнатенком визнається можливість використання окремих пропозицій у законотворчій діяльності (довідка від

26.12.2025 № 260д9/9-2025/299464).

Основні положення дисертації пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях, опубліковані у наукових фахових та інших виданнях, зокрема у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus.

Дотримання академічної доброчесності. Використання в докторській дисертації, наукових публікаціях, в яких висвітлені основні наукові результати докторської дисертації, наукових текстів, ідей, розробок, наукових результатів і матеріалів інших авторів супроводжується обов'язковим посиланням на автора та/або на джерело опублікування. Порухень академічної доброчесності не виявлено.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає у формуванні цілісного уявлення про стимулюючий правовий режим господарювання як субінститут спеціального режиму господарювання, й можуть скласти підґрунтя для подальших наукових розробок досліджуваної проблематики. Певні висновки і пропозиції можливо використати в науково-дослідній діяльності; навчальному процесі при викладанні дисциплін, підготовці підручників, навчальних посібників тощо; в законотворчій діяльності і у сфері правозастосування.

Рекомендації щодо використання результатів дослідження. Спеціалізована вчена рада вважає за доцільне рекомендувати основні теоретичні висновки і практичні рекомендації дисертації до використання: суб'єктам законодавчої ініціативи у процесі формування законодавчих ініціатив з вдосконалення чинного законодавства України, що визначає засади стимулюючого впливу на економіку; органам державної влади та місцевого самоврядування з метою підвищення ефективності правореалізації та правотлумачної роботи; судовим органам для врахування при розгляді та вирішенні господарських спорів; науковим установам з метою поглиблення наукових розвідок проблематики методів та засобів стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання з урахуванням сучасних положень права ЄС; закладам вищої освіти для використання у навчальному процесі.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук. Дисертаційна робота Курепіної О. Ю. на тему «Теоретичні засади стимулюючого правового режиму господарювання» відповідає спеціальності 12.00.04 - господарське право, господарсько-процесуальне право - є завершеною, самостійною кваліфікованою науковою працею яка характеризується єдністю змісту, містить висунуті здобувачкою раніше не захищені наукові положення та обґрунтовані теоретичні результати у галузі господарсько-правової науки та присвячена **вирішенню наукової проблеми**, яка полягає у розробленні доктринальних положень і висновків, присвячених розвитку господарсько-правової думки щодо стимулюючого правового режиму господарювання як субінституту спеціального режиму господарювання, поглибленні, з урахуванням сучасних

розробок у праві ЄС, наукових знань про поняття, предмет, змістовно-структурні зв'язки, принципи та види стимулюючого правового режиму господарювання. Дисертаційна робота Курепіної О.Ю. містить результати, які мають істотне значення для науки господарського права, отримані особисто здобувачкою.

Дисертаційна робота Курепіної О.Ю. за змістом і оформленням відповідає вимогам п. 7 та п. 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (із змінами).

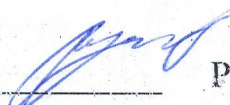
На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує

Курепіній Олені Юріївні

науковий ступінь доктора юридичних наук
за спеціальністю 12.00.04 – «господарське право, господарсько-процесуальне право».

Заступник Голови
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук

Д 11.170.02

(підпис)

Руслан ДЖАБРАІЛОВ

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук

Д 11.170.02

(підпис)

Наталія ЄРЕМЕЄВА

22 вересня 2026 року